

LEBRIS

We know
books

**Conversații la amurg.
Aurelian Giugăl & Dan Neumann
în dialog cu Claude Karnoouh**

Prefață de Paul Cernat

CUPRINS

(Auto)portret în dialoguri critice (Paul Cernat)	5
Preambul (Aurelian Giugă)	9
De la tinerețea de stânga, la bătrânețea tot de stânga (Claude Karnoouh, Aurelian Giugă, Alexandru Hânțari)	11
Morală sau supraviețuire? (Claude Karnoouh, Gelu Sabău, Aurelian Giugă)	19
Arhaism, tradiție și modernitate (Claude Karnoouh în dialog cu Gelu Sabău)	27
Omul nou este omul capitalismului (cu Claude Karnoouh la 75 de ani: despre tinerețe, politică și melancolie)	39
Doar votul în micile comunități umane (mai) are sens (Cu Claude Karnoouh despre votul din democrațiile reprezentative Aurelian Giugă, Alexandru Hânțari)	53
Amintirea bunicilor și tinerețea pariziană (Claude Karnoouh, Aurelian Giugă, Dan Neumann)	65
Mic interviu de toamnă târzie (Claude Karnoouh, Aurelian Giugă)	77
Despre film cu Claude Karnoouh (Aurelian Giugă)	82
Cu Claude Karnoouh despre muzică (Aurelian Giugă)	92
Despre comunism și postcomunism (Dan Neumann în dialog cu Claude Karnoouh)	101
Tradiția, folclorul și statul național (Gelu Sabău, recenzie)	110
„Raport asupra postcomunismului și alte eseuri incorecte politic” sau Claude Karnoouh, scepticul-lucid al modernității târzii (Aurelian Giugă)	117
Scepticul la comandă (Florin Cîntic)	123
Singurătatea (și curajul) unui gânditor critic (Paul Cernat)	130

PREAMBUL

În 2014, subsemnatul și Alexandru Hânțari ne întâlnim cu Claude Karnoouh pentru mici conversații (ce și ce, cum spun oltenii) despre tinerețea lui Claude, dar și despre alegerile din democrațiile reprezentative. Avea loc un scrutin prezidențial în toamna aceluia an în România și mai toți își dădeau cu părerea despre turnirul Victor Ponta – Klaus Iohannis. Discuțiile din acel an le-am considerat, la acea vreme, destul de nonconformiste și nu ne-am grăbit să le trimitem spre publicare. Interviuul despre alegeri a apărut în „Social East” un an mai târziu chiar, în decembrie 2015. Între timp, în varii momente și spații, ne-am tot întâlnit și am (mai) discutat pe teme eclectice, de la economie politică, muzică, film, la aceste conversații participând și alți prieteni, Dan Neumann, Gelu Sabău. Interviuurile s-au multiplicat ca număr și tematică. De-a lungul vremii acestea au fost publicate în „Cultura”, pe platformele „Social East”, „Argumente și Fapte” sau site-ul APCRC. Cum subiectele abordate erau dintre cele mai diverse (experiența războiului din Algeria, viața printre muncitorii francezi, amintirile despre propria familie etc.), am gândit că ele pot fi privite (și) ca mici exerciții autobiografice. Iată de ce, ideea strângerii acestora într-un tom a venit de la sine, natural. Este, pe scurt, genealogia acestui mic volum, onest și necesar, unul ce însușește rudimente de contracultură critică.

Aurelian Giugăl, București, septembrie 2017

DE LA TINEREȚEA DE STÂNGA, LA BĂTRÂNEȚEA TOT DE STÂNGA

Claude Karnoouh, Aurelian Giugăl,
Alexandru Hânțari

(„Cultura”, Nr. 483-484, 11 septembrie 2014)

Aurelian Giugăl (AG), Alexandru Hânțari (AH): *Ați fost membru în Partidul Comunist Francez. Ce îl determina pe un tânăr francez să intre în Partidul Comunist în anii '50?*

Claude Karnoouh (CK): În 1957 se întâmpla... Atunci am făcut pasul către organizația de tineret a Partidului Comunist. În 1956, Franța se afla sub spectrul unor greve impresionante, de la mișcările populare împotriva patronatului până la amplele manifestații împotriva NATO. Simultan, se afla în plină desfășurare războiul colonial francez din Algeria, război început quasi-imediat după sfârșitul celui din Vietnam – rebeliunea algerienilor a început pe 1 noiembrie 1954 (Sărbătoarea Tuturor Sfinților). Pe de altă parte, doi unchieși de-ai mei erau militanți comuniști. Ei m-au dus la niște întâlniri ale comuniștilor. În familia mea, mama era socialistă, extrem de atentă la situația muncitorilor, atentă la soarta oamenilor căzuți, a oamenilor privați economic, pe scurt a celor care sufereau. Mai mult, ea avea un frate care murise în Războiul Civil din Spania în brigada internațională comunistă. Eram din-

tr-o familie iacobină de emigranți ce integraseră valorile Republicii Franceze, care erau și valorile iacobine. Părinții mei aveau un simț extrem de puternic al valorilor morale republicane. Erau atât de impregnați de republicanismul francez încât refuzau să vorbească în casă (cu mine și cu sora mea) în limba/limbile materne (tatăl meu avea două limbi materne, germană și rusă, mama avea ca limbă maternă poloneza). Nu vroiau să vorbească cu noi altceva decât franceza. Prin urmare, limbile străine învățate de mine și sora mea, au fost puțin deprinse în conversațiile de acasă. Părinții mei, când nu vroiau să înțelegem ceva, vorbeau în germană. Tatăl meu ar fi putut să vorbească rusa, dar mama mea nu dorea să asculte limba rusă. Și nici tata poloneza. Pentru tatăl meu, după Franța, pentru care a făcut armata și a fost cinci ani prizonier în Germania, lumea era zugrăvită în tonalități ruse și germane.

În plus, liceul meu (în 1956 eram în clasa a X-a) era unul de stânga foarte bine cunoscut la Paris. Purta numele unui erou al Rezistenței, Jaques Decour, membru al Partidului Comunist, executat de nemți ca otaj în 1942. În fiecare an, unul din profesorii noștri ne citea ultima scrisoare, una profund emoționantă, a eroului Decour. Prin urmare, atmosfera era una incandescentă. Adaug faptul că tocmai citisem primele cărți despre cel de-al Doilea Război Mondial și războiul colonial din Indochina. Pe scurt, iată ingredientele adeziunii mele la tineretul comunist francez.

AG, AH: *În ce consta viața de activist comunist în perioada anilor '50?*

CK: Reflecția teoretică asupra principiilor marxismului, pregătirea manifestațiilor împotriva războiului din Algeria, manifestațiile pro-muncitorești, orele la școala de partid (asta s-a întâmplat

și puțin mai târziu). Iată un fel de școală a vieții... Din când în când, ne băteam la liceu. Îmi aduc aminte că am fost dat afară o săptămână de la liceu pentru că, împreună cu un prieten, ne-am dus în laboratorul de chimie și am luat extincătoarele de incendiu, iar la poarta liceului unde se purtau lupte, le-am folosit împotriva fasciștilor.

AG, AH: *Existau în liceu și colegi fasciști?*

CK: Da, da, fasciști virulenți erau destui. Erau nostalgici ai regimului Pétain, favorabili unui colonialism orb.

AG, AH: *Deci filiația dumneavoastră comunistă implică trei surse, educația școlară, vremurile tulburi din epocă și familia. În perioada postbelică, partidele comuniste au înregistrat succese electorale importante în Franța și Italia. De ce în lumea anglo-saxonă nu s-a întâmplat același lucru?*

CK: Să știți că acesta este mai mult un clișeu decât o realitate (și mă refer aici în principal la Statele Unite). Partidul Comunist din SUA era destul de puternic. Criza din anii '30 a fost fundamentul pentru unele greve de-a dreptul insurecționale (forțele de represiune ale statului american le-au nimicit pur și simplu). Gloria lui Douglas MacArthur își trage seva atât din războiul împotriva japonezilor, dar și din efortul de reprimare a greviștilor.

AG, AH: *Asta se întâmpla înainte de război...*

CK: Da, înainte de război, în anii '30, în timpul lui Roosevelt. Roosevelt a fost soluția capitalului american pentru stoparea unei stări pre-revoluționare. Armata și poliția au fost instrumentele utile ale nimicirii greviștilor. Au fost mulți morți, oameni internați în lagăre de muncă, în fine, tot eșafodajul ce rezultă din violența poli-

ținească și reprimare. Ca o paranteză, un bun film având ca temă turbulențele sociale, făcut ceva mai târziu totuși, în 1954, este „Salt of the Earth” (regizor Herbert J. Biberman). Prin urmare, ca să răspund la întrebarea dumneavoastră, aș zice că cel puțin în cazul american nu putem vorbi despre o anemie a mișcărilor de stânga. Să nu uităm că 1 Mai s-a născut în America, mișcarea anarhistă a fost una amplă, reprimată însă zdravăn de forțele de represiune (după 1945 stânga radicală americană a încetat să mai existe). În Marea Britanie lucrurile sunt puțin diferite. În Anglia, într-o țară stratificată social ca în sistemul castelor, mișcarea sindicală a social-democraților le-a predat muncitorilor lecția legalității. Au fost și greve importante din când în când, dar *all in all*, respectarea legalității a fost norma.

AG, AH: *Au fost mișcările de stânga radicale sufocate de autorități în perioada postbelică?*

CK: Desigur. În anumite țări mai mult, în altele mai puțin. Spre exemplu, în Anglia, până la începutul anilor '60, odată cu dezertarea lui Kim Philby, presiunea împotriva comuniștilor a fost una susținută. Au fost comuniști din cercul lui Philby, lucrând ca diplomați la Washington, care l-au avertizat pe Castro de invazia din Golful Porcilor.

AG, AH: *Ce impact a avut statul bunăstării asupra mișcărilor radicale de stânga?*

CK: Domnule, statul comunist ca model ideal e *welfare state*. Dacă nu a fost *welfare state* unde s-a instalat la început comunismul, nu se datorează modelului ideal greșit, este vorba mai degrabă de condițiile obiective ale situației istorice: război civil și lupta externă împotriva țării. *Welfare state*-ul a fost dintotdeauna idealul

comuniștilor, nu a fost niciodată idealul capitaliștilor. Idealul capitalismului a fost și va rămâne câștigul maximal în timpul cel mai scurt. Că s-a adaptat la unele situații istorice concrete este evident, cum s-a întâmplat cu New Deal-ul lui Roosevelt și New Frontier a lui Kennedy.

AG, AH: *Bun, înseamnă că welfare state nu înseamnă altceva decât un capitalism soft?*

CK: Da, aveți dreptate. John Maynard Keynes nu critică baza capitalismului. Keynes încearcă să împace munca salariaților cu capitalul, într-un fel în care salariații nu vor apela la lupta de clasă. Capitalul știe să redistribuie atât cât este nevoie pentru a fi liniște – rezultă consumerism. Aristocratul Keynes nu a fost un socialist. Teoria lui se naște după Primul Război Mondial și după apariția URSS. În plus, americanii erau profund anticomuniști. Nici nu vă puteți închipui cât de anticomuniști erau americanii după 1919.

AG, AH: *Să nu uităm că vânătoarea de comuniști nu l-a ocolit nici pe marele Charlie Chaplin.*

CK: Chaplin nu era un comunist, era foarte simpatic, dar nu era comunist. Un mare umanist da, dar nu un comunist. Macartiștii în schimb erau o bandă de lichele.

AG, AH: *Cât de mult a însemnat Planul Marshall pentru redresarea economică a Europei de după război?*

CK: Post-factum, putem vorbi de trei aspecte importante. În primul rând, planul de ajutorare a avut scopul de îngenunchere a Europei printr-un împrumut pe datorie (banii nu au fost dați gratis). Al doilea aspect, prin absorbția unui mare număr de muncitori care participau la reconstrucție, s-a domolit sentimentul de

criză care domina în Europa după un război absolut devastator. Nu în ultimul rând, pentru a se impune ideologia și valorile culturale americane în Europa. Fiecare dolar împrumutat îngloba o părtică de propagandă americană.

AG, AH: *Putem considera planul ca un precursor al FMI-ului?*

CK: Putem să-i spunem și așa. Mai degrabă a fost o inovație inteligentă americană, gândită ca un instrument de dominație economică și a culturii politice anglo-saxone. Coca-Cola ca simbol cultural. S-a încercat evitarea situației complicate de după Primul Război Mondial.

AG, AH: *A existat un Plan Marshall și pentru țările din centrul și estul Europei?*

CK: Bineînțeles, i s-au propus bani și lui Stalin. I-a refuzat cu obstinație, din cauza faptului că asta nu era filantropie, era *big business* geopolitic.

AG, AH: *Mutând planul un pic, cum vedeți China comunistă contemporană? Este un stat leninist de succes?*

CK: Nu stat comunist, stat leninist de succes e foarte bine spus. Un stat leninist de succes este un NEP realizat până la capăt. China practică un mimetism occidental înfricoșător. Pe de altă parte, există o mândrie culturalo-politică fără echivalent. Există această poveste dintre Malraux și Mao. Malraux l-a întrebat pe Mao: „domnule președinte, puteți să-mi spuneți ce gândiți despre revoluția franceză?”. „Domnule ministru, e un pic prea devreme să ne pronunțăm”, i-a răspuns Mao. Exemplul Chinei ne arată că nu putem să prognozăm niciodată viitorul. Puteam să gândim, acum 40 de ani, supremația economică a Chinei? Evident nu. Este dovada că